

การมีส่วนร่วมของสตรีชาวพุทธในการเสริมสร้างชุมชน
สันติสุขในจังหวัดชายแดนภาคใต้: กรณีศึกษาชุมชนบ้านนอก
ต.บ้านนอก อ.ปะนาเระ จ.ปัตตานี

Buddhist Women's Participation in Enhancing
Peaceful Community in Southern Border Provinces:
A Case Study of Bannok Community,
Bannok Sub-district, Panare District, Pattani Province

พระวีระพจน์ ชาครธมโม (ผลจันทร์)* ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์ และพูนสุข มาศรีงสรณ์
Phra Weerapot Chakaradhummo (Phonjun)*, Khanthong Wattanapradithand
Poonsuk Masrungson

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

*Corresponding Author. Email: epot2518@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาผลกระทบจากความรุนแรงของสตรีชาวพุทธในจังหวัดชายแดนภาคใต้ 2) เพื่อถอดบทเรียนการมีส่วนร่วมของสตรีชาวพุทธในการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ของชุมชนบ้านนอก ต.บ้านนอก อ.ปะนาเระ จ.ปัตตานี ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบภาคสนาม โดยการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) แบ่งเป็น 5 กลุ่ม จำนวน 27 ท่าน

ผลการวิจัย พบว่า สภาพปัญหาสถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นทำให้สตรีชาวพุทธ เกิดความโศกเศร้าเสียใจ ความกลัว และความหวาดระแวง ความยากลำบากในการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิต เป็นต้น ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสตรีแบ่งได้เป็น 3 ด้าน (1) ด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต (2) ด้านเศรษฐกิจ (3) ด้านสังคม สตรีชาวพุทธมีส่วนร่วมในการสร้างสันติสุข ได้แก่ 1) ร่วมฟื้นฟูเยียวยาจิตใจให้กับสตรีที่ได้ผลกระทบ 2) ร่วมคิดร่วมสร้างความเชื่อมั่นในสันติวิธี 3) ร่วมนำหลักธรรมมาใช้ในการพัฒนาชีวิต 4) ร่วมขับเคลื่อนกิจกรรมชุมชนอย่างสร้างสรรค์ 5) ร่วมกันแก้ปัญหาข้ามความเห็นต่าง 6) ร่วมรักษาวินัยแห่งประเพณีวัฒนธรรม 7) ร่วมประสานใจด้วยวิถีการสื่อสารอย่างสันติ องค์ความรู้ใหม่ พลังสตรีชาวพุทธเพื่อสร้างสันติสุขในสามจังหวัดชายแดนใต้ เรียกว่า Buddhist Lady Power 4 Peace 's Model อันประกอบ

ด้วย L-G-W-S ได้แก่ L = Live together with love คือ การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข G = Good economic community คือ การสร้างอาชีพเพิ่มรายได้เสริมต่างๆ W = Worldwide for peace คือ การมีโลกทัศน์กว้างอย่างสันติ การหาข้อมูลความรู้ ให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงไปของสังคมโลกในปัจจุบัน และ S = Self-sufficient คือ ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของสตรีชาวพุทธ; ชุมชนสันติสุข; จังหวัดชายแดนภาคใต้

Abstract

The objectives of this research article are: 1) to study the impact of violence to the Buddhist women in southern-border provinces, 2) to interpret and relieve lesson on Buddhist women's participation in enhancing peaceful community in southern-border provinces of Bannok community, Bannok sub-district, Panare district. This paper is a qualitative and field-work research by collecting relevant documents and the in-depth interview given by five groups of key informants and twenty-seven interviewees.

As the result, violence causes Buddhist women fall in being sad, fear, and distrust. Furthermore, it causes difficulties in earning and living. The consequent impact to the women can be classified into three aspects; 1) physical and mental health, economic impact, and 3) social impact. However, Buddhist women can participate for creating peace. They can do as follows: 1) joining for restoring and remedying the women who are effected by the violence, 2) cooperating in creating confidence in peaceful means, 3) practicing Dhammas, 4) running creative activities, 5) solving problems of different opinions, 6) preserving tradition and culture, and 7) mutually harmonizing by peaceful way of communications. The new knowledge: The power of Buddhist women for making peace in the southern-border provinces is called 'Buddhist Lady Power 4 Peace 's Model' comprising L-G-W-S: L= Live together with love: happily living together; G = Good economic community: creating various occupations to add up extra incomes; W = Worldwide for peace: having peacefully broad world views, searching knowledgeable information to catch up the changes of the present global-society; S = Self-sufficient: self-dependency, the ability of the community, respectively.

Keywords: Buddhist Women's participation; Peaceful Community; and Southern-border provinces.

บทนำ

จากเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ก่อให้เกิดผลกระทบต่อชีวิต ทรัพย์สินของประชาชนทุกกลุ่มในพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลกระทบที่เกิดกับกลุ่มสตรี ซึ่งนับว่าเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม ผลกระทบโดยตรง คือ “ผลกระทบทางด้านร่างกาย” อันเกิดจากการบาดเจ็บและเสียชีวิต ตามรายงานตัวเลขความสูญเสียของสตรีของมูลนิธิผสานวัฒนธรรม (CrCF) เครือข่ายส่งเสริมสิทธิและเข้าถึงความยุติธรรม (HAP) และกลุ่มด้วยใจความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตั้งแต่วันที่ 1 ม.ค.47 จนถึงวันที่ 31 ต.ค.56 ส่งผลให้ผู้หญิงเสียชีวิตไปแล้ว 404 ราย บาดเจ็บ 1,587 ราย (Cultural Foundation, 2560) ส่วนผลกระทบทางอ้อมอันเป็น “ผลกระทบทางจิตใจ” มาจากปัจจัยอันหลากหลาย ทั้งการตกเป็นเหยื่อเสียเอง การต้องสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก การต้องก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำครอบครัวหลังจากผู้นำครอบครัวเสียชีวิต มีความวิตกกังวลว่าคนในครอบครัวจะถูกทำร้าย ต้องตกเป็นเหยื่อและเลี้ยงลูกที่กลายเป็นกำพร้า ซึ่งผลกระทบเหล่านี้ไม่ได้มีเฉพาะทางจิตใจ แต่หลายเรื่องส่งผลต่อสุขภาพในระยะยาว โดยเฉพาะภาวะซึมเศร้า เครียด และวิตกกังวลสูง (KrungthepThurakit, 2014)

ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์ความรุนแรงดังกล่าว ส่งผลให้สตรีได้รวมตัวกันเป็นกลุ่ม และเริ่มแสดงบทบาทต่อสังคม ในการขับเคลื่อนชุมชนและสังคม ให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข ท่ามกลางความแตกต่างทางศาสนา จะเห็นได้จากการจัดตั้งเครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมเพื่อสันติภาพชายแดนใต้ ทำให้เห็นบทบาทของสตรี การแปรเปลี่ยนจากเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงมาเป็นคนกลุ่มแรกๆ ที่เข้าไปเยียวยา เยี่ยมเยียนครอบครัวผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ ก่อตัวเป็นกลุ่มองค์กรต่างๆ ร่วมกันขับเคลื่อนงานในมิติต่างๆ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ สตรีเริ่มเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการสร้างสันติภาพในจังหวัดชายแดนใต้ (Pluemja & Sungkharat, 2015) สะท้อนให้เห็นว่าสตรีมีส่วนช่วยเสริมสร้างให้เกิดสันติสุขในสังคม

ทั้งนี้ในสมัยพุทธกาล สตรีชาวพุทธถือได้ว่าเป็นอีกกลุ่มสตรีที่มีบทบาทในการสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นในสังคม สตรีในสมัยพุทธกาลก็ได้มีบทบาทสำคัญในการมีส่วนร่วมและส่งเสริมสังคมให้เกิดสันติสุขและสนับสนุนงานพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี Sirirat (2016) เนื่องด้วยสตรีมีคุณลักษณะที่ดีงาม อาทิ มีความสงบจากวาจา มีความสุขจากการให้ มีความสวยงามจากการเป็นผู้เสียสละ สมณะจากความเรียบง่ายอย่างเสมอต้นเสมอปลาย จากเหตุการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนใต้ผลกระทบที่เกิดขึ้นทำให้บทบาทของสตรีชาวพุทธ เริ่มมีความสำคัญอย่างเห็นได้ชัด จากการออกมาขับเคลื่อนกระบวนการสร้างสันติภาพในพื้นที่ และเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญขององค์กรเครือข่ายชาวพุทธ ที่ออกมาขับเคลื่อนงานสันติภาพในจังหวัดชายแดนใต้ ดังนั้น บทบาทสตรีจึงไม่ได้จำกัดพื้นที่เพียงแค่ปัญหาในท้องถิ่นของตนเท่านั้น หากยังเชื่อมโยงตัวเองเข้ากับขบวนการใหญ่ในระดับต่างๆ ทำให้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในระบบความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างความเป็นหญิงชาย และการจัดระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างคนกลุ่มต่างๆ ในสังคม (Citnirat, 2015) ดังตัวอย่างของ กลุ่มสตรีชาวพุทธในพื้นที่อำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี กลุ่มสตรีเหล่านี้มีบทบาทในการ

ขับเคลื่อนการสร้างสันติสุขในชุมชนเชิงสร้างสรรค์ผ่านงานพัฒนาชุมชนจากจุดเล็กๆ ในชุมชน แต่ทว่าเนื่องจากการสร้างสันติภาพในนิยามใหม่ๆ ได้อย่างลงตัว การแสดงความคิดเห็นของสตรีชาวพุทธเหล่านี้ เริ่มได้รับความสนใจและน่าเชื่อถือมากขึ้น นำไปสู่การรวมตัวกันจนกลายเป็นกลุ่มพลัง ที่มีได้ซ่อนเร้นอยู่เบื้องหลังอีกต่อไป การเปลี่ยนแปลงบทบาทจากข้างเท้าหลังที่เคยสงบเงียบ โดยการก้าวออกมาข้างหน้าอย่างเปิดเผยอย่างท้าทายพร้อมๆ กับบทบาทใหม่ทั้งต่อตนเอง ครอบครัวยุคขยายไปเป็นพลังที่สำคัญในชุมชน จากพลังเงียบที่ค่อยๆ ก่อตัวขึ้นนี้ กลายเป็นพลังที่เข้มแข็งขึ้นตามลำดับ จนในที่สุดสตรีชาวพุทธเหล่านี้ก็สามารถที่จะต่อรอง รวมพลัง และกลายเป็นกลุ่มพลังสำคัญ ที่เป็นที่ยึดให้กับกลุ่มสตรีด้วยกัน รวมทั้งผู้ที่ได้รับผลกระทบอื่นๆ (Pluemjai & Sangkharat, 2015)

พื้นที่ชุมชนบ้านนอก ตำบลบ้านนอก อำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี เป็นอีกหนึ่งพื้นที่ที่มีกลุ่มสตรีชาวพุทธขึ้นมาเป็นแกนนำชุมชนภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรม ที่มีความคิดความเชื่อทางศาสนาที่แตกต่างกันหลากหลาย ทั้งชาวไทยพุทธและไทยมุสลิม ซึ่งกลุ่มแกนนำสตรีกลุ่มนี้มีวิถึวัฒนธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่ใช้หลักธรรม คำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการดำรงชีวิต และใช้เป็นเครื่องมือในงานพัฒนาชุมชนและเอื้อผลประโยชน์ให้กับคนทุกกลุ่มในชุมชน อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข “ตามหลักพุทธสันติวิธี” ครอบคลุมมิติด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ การเมือง และจิตวิญญาณ โดยได้สะท้อนให้เห็นถึงการประยุกต์หลักธรรมในพุทธศาสนาให้เข้ากับบริบทสถานการณ์ในพื้นที่ ได้เห็นความสำคัญของ “ความเป็นแม่” หรือสตรีเพศ ที่มีอิทธิพลเป็นปัจจัย ที่ส่งผลให้ปัญหาความรุนแรงในพื้นที่ มีสภาวะที่ผ่อนคลาย (Andaya, 2002) และนำไปสู่ทิศทางในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นว่าเป็นเรื่องที่สังคมไทยควรตระหนัก และใส่ใจต่อการหาแนวทางการแก้ไขปัญหา ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผ่านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสตรีชาวพุทธ ในการทำงานเพื่อเสริมสร้างสันติสุขในพื้นที่ (Juilamphen, 2015) ดังนั้น การก่อตัวและบทบาทการเข้าไปมีส่วนร่วม ในกระบวนการสร้างสันติสุข ในพื้นที่ชุมชนท้องถิ่น จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจยิ่ง ที่สตรีชาวพุทธ สามารถก้าวข้าม “ความกลัว” จนกลายเป็นกลุ่มพลังทางสังคมที่สำคัญในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งนี้เพราะพลังของสตรีเหล่านี้ เป็นพลังหนึ่งที่จะสร้างความหวังและเยียวยาให้กับสตรีด้วยกัน และอาจเป็นปัจจัยเสริมที่จะช่วยให้กระบวนการสร้างสันติภาพจากนโยบายภาครัฐได้เต็มเต็มยิ่งขึ้น ทำให้เกิดสันติภาพและความสันติสุขในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในอนาคต

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาและถอดบทเรียนสตรีชาวพุทธกับการมีส่วนร่วมการสร้างสันติสุขในจังหวัดชายแดนใต้ เพื่อค้นหาแนวทางและวิธีการตามหลักพุทธสันติวิธี ที่สตรีชาวพุทธเหล่านี้ได้นำมาใช้ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในชุมชน และการศึกษาหลักธรรมที่สตรีชาวพุทธนำมาใช้ในการขับเคลื่อนกิจกรรมของกลุ่มสตรีชาวพุทธเพื่อให้ชุมชนสันติสุขนั้นเป็นอย่างไร ประโยชน์ของการถอดบทเรียนนี้ผู้วิจัยคาดหวังว่าจะทำให้สังคม และผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานสันติภาพในภาคใต้ ได้เห็นถึงบทเรียน และประสบการณ์ของสตรี ในกระบวนการทำงานเพื่อสร้างสันติสุขในพื้นที่ ทั้งยังเป็นการสะท้อนให้สังคมได้ตระหนักถึงความสำคัญ ในการรวมกลุ่มของสตรีชาวไทยพุทธ ให้มีความเข้มแข็งร่วมกันดำรงสันติภาพและสันติสุขให้มิต่อพี่น้องในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพปัญหาผลกระทบจากความรุนแรงของสตรีชาวพุทธในจังหวัดชายแดนภาคใต้
 ถอดบทเรียนการมีส่วนร่วมของสตรีชาวพุทธในการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขในจังหวัดชายแดนภาคใต้
 ของชุมชนบ้านนอก ต.บ้านนอก อ.ปะนาเระ จ.ปัตตานี

วิธีการดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัยการศึกษา นี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ Qualitative Research แบบภาคสนามโดยการศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) การสนทนากลุ่มย่อย (Focus group discussion) เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์และนำเสนอ การมีส่วนร่วมของสตรีชาวพุทธในการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของชุมชนบ้านนอก ตำบลบ้านนอก อำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) แบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็น 5 กลุ่ม โดยผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายเพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ด้วยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) กลุ่มสตรีชาวพุทธในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความรุนแรงทั้งทางตรงและทางอ้อม จำนวน 9 คน กลุ่มผู้นำอาวุโสในชุมชนที่เป็นผู้ชาย จำนวน 3 คน เครือข่ายพระสงฆ์ในพื้นที่สามจังหวัดและในชุมชน จำนวน 5 รูป กลุ่มตัวแทนเครือข่ายชาวพุทธเพื่อสันติภาพภาคประชาสังคมในพื้นที่ชายแดนใต้ จำนวน 7 คน และกลุ่มตัวแทนนักวิชาการในพื้นที่ จำนวน 3 คน รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ จำนวนทั้งสิ้น จำนวน 27 รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย งานวิจัยนี้เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งมีโครงสร้าง ที่ผ่านการตรวจเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านด้วยกระบวนการหาค่าน้ำหนักความน่าเชื่อถือ Index of Objective Congruence (IOC) ร้อยละ 60 ขึ้นไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการใช้การจดบันทึก การบันทึกเสียง และการถ่ายภาพ และนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาจัดหมวดหมู่ ทำการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ

สรุปและวิเคราะห์ผล โดยใช้วิธีวิเคราะห์แบบอุปนัยโดยการตีความ ด้วยหลัก Content Analysis และนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาโวหาร

ผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาผลกระทบจากความรุนแรงของชาวพุทธในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มย่อยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 5 กลุ่ม พบว่า ปัญหาและผลกระทบจากความรุนแรง ส่งผลให้สตรีบางส่วนได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิต ได้รับผลกระทบทางด้านจิตใจ อันเกิดจากการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก ต้องตกเป็นเหยื่อและเลี้ยงลูกที่กลายเป็นกำพร้า ต้องแบกรับภาระในฐานะการเป็นผู้นำครอบครัวที่ต้องรับภาระเรื่องค่าใช้จ่าย จึงส่งผลให้เกิดภาวะเครียด ซึมเศร้า มีความวิตกกังวลว่าคนในครอบครัวจะถูกทำร้าย ทำให้สตรีมีการเก็บตัว ไม่ออกสู่สังคมภายนอก มีชีวิตอยู่ด้วยความหวาดระแวง มีการดำรงชีวิตอยู่แบบปัจเจก ไม่ชอบการรวมกลุ่ม หรือการทำกิจกรรมกลุ่ม ดังเสี่ยงสะท้อนว่าจากเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ส่งผลกระทบทางด้านจิตใจกับสตรีพุทธอย่างมากมาย ไม่ว่าจะเป็น ความกลัว ความหวาดระแวง ในการใช้ชีวิต ส่งผลให้สตรีพุทธในพื้นที่ มีภาวะซึมเศร้า มีการเก็บตัว ไม่ออกสู่พื้นที่สาธารณะภายนอกครอบครัว ต้องใช้ชีวิตอยู่ด้วยความหวาดระแวง ส่งผลให้สตรีชาวพุทธมีการดำรงชีวิตอยู่แบบปัจเจก ไม่ชอบการรวมกลุ่ม หรือการทำกิจกรรมกลุ่ม (Suksuphan, 2017)

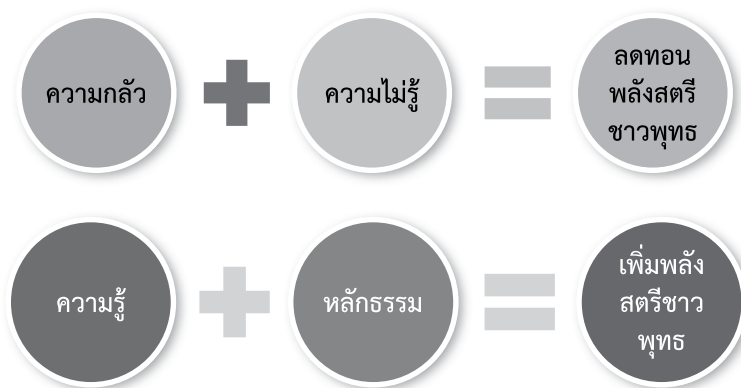
นอกจากนั้น สตรีชาวพุทธยังได้รับผลกระทบในด้านความสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนต่างศาสนาที่เปลี่ยนแปลงไป มีความหวาดระแวงกัน เกิดความไม่ไว้วางใจและไม่ไปมาหาสู่กันดังเดิม มีความเห็นต่างกับญาติพี่น้องที่อยู่ต่างถิ่น ที่ไม่กล้าเข้าไปเยี่ยมเยียนเหมือนที่ผ่านมา เนื่องจากกลัวอันตรายไม่มั่นใจในความปลอดภัย ประชากรกลุ่มเด็กและเยาวชนถูกส่งไปศึกษาต่อนอกพื้นที่ จึงทำให้จำนวนประชากรของชาวพุทธเริ่มลดน้อยถอยลง (Feukaew, 2017) ทำให้ขาดพลังของหนุ่มสาวที่จะกลับมาช่วยเสริมพลังให้กับชุมชน

อย่างไรก็ตามจากผลกระทบดังกล่าวทำให้เห็นกลุ่มสตรีชาวพุทธในบางส่วนในพื้นที่เกิดการเปลี่ยนแปลงและสามารถปรับตัว ในเชิงที่สร้างสรรค์และเป็นพลังมากขึ้น สตรีพุทธสามารถก้าวข้ามอคติและความเจ็บปวดลุกขึ้นมาทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือและเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบและเป็นแบบอย่างให้กับสังคมได้ กล่าวได้ว่า สตรีชาวพุทธส่วนหนึ่งมีการปรับตัวและลุกขึ้นมาทำหน้าที่ผู้นำได้อย่างเข้มแข็ง เปลี่ยนจากผู้ที่ไม่เคยได้รับบทบาททางสังคม มาเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญทั้งในระดับชุมชนและภาคประชาสังคม สามารถปรับตัวและทำให้ตนเองมีพลังในการต่อสู้กับปัญหาชีวิตที่เข้มแข็ง มีพลังทางจิตวิญญาณที่จะช่วยเหลือเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบ ที่ไม่เลือกว่าจะเป็นพี่น้องชาวพุทธหรือมุสลิม โดยไม่นำร่องรอยบาดแผลจากการสูญเสียมาฝังในจิตใจ (Srisuk, 2017) บางพื้นที่สตรีชาวพุทธได้รวมตัวกันอย่างเข้มแข็งและประคับประคองให้สังคมชาวพุทธยังคงอยู่โดยไม่ย้ายถิ่นฐาน แต่ปรับตัวและปรับใจให้อยู่ในพื้นที่ได้อย่างมีความสุข ดังตัวอย่างเช่น กลุ่มสตรีชาวพุทธในชุมชนบ้านนอก ต.บ้านนอก อ.ปะนาเระ จ.ปัตตานี

ทั้งนี้จากข้อมูลสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group discussion) ได้สะท้อนให้เห็นว่า ยังมีสตรีชาวพุทธอีกจำนวนมากที่อาจมีความสามารถแต่ไม่สามารถลุกขึ้นมาทำงานเพื่อสร้างสันติสุขในพื้นที่ได้ ด้วยเหตุปัจจัยที่เป็นปัญหาและอุปสรรค หลายประการ อาทิเช่น ความกลัว การถูกจับจ้อง กลัว

อันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นกับตัวเอง เพราะยังมีความไม่มั่นใจ ในความปลอดภัยทั้งต่อตนเองและครอบครัว สตรีพุทธขาดองค์ความรู้ ไม่มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องสันติสุข หรือสันติภาพ จึงทำให้สตรีส่วนใหญ่ไม่ให้ความสนใจในการทำงานเพื่อส่วนรวม บางส่วนมีปัญหาเรื่องเศรษฐกิจ รายได้ จึงไม่สามารถออกมาทำงานเพื่อส่วนรวมได้

เสียงสะท้อนจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 5 กลุ่มสามารถสรุปได้ว่า ปัญหาและอุปสรรคในการที่สตรีชาวพุทธไม่สามารถใช้พลังศักยภาพที่มีในการขับเคลื่อนหรือสร้างสันติสุขในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ ความกลัว ประกอบกับการขาดองค์ความรู้ด้านสันติภาพ ด้านการเข้าถึงข้อมูลที่จะช่วยให้สตรีชาวพุทธเกิดความมั่นใจ อาจหาญที่จะแสดงออก แนวทางการพัฒนาศักยภาพสตรีชาวพุทธคือ การเสริมความรู้ และการมีหลักธรรมเป็นพื้นฐานดำเนินชีวิต

แสดงภาพการสรุปเหตุปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อศักยภาพสตรีชาวพุทธ

ดังนั้นการศึกษาถอดบทเรียนสตรีชาวพุทธที่สามารถปรับตัวจากสถานการณ์ความรุนแรงเปลี่ยนความสูญเสียมาเป็นพลังในเชิงสร้างสรรค์จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่ง ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาการมีส่วนร่วมเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของสตรีชาวพุทธ ชุมชนบ้านนอก อ.ปาดังเบซาร์ จ.ปัตตานี เพื่อนำเสนอเป็นอีกหนึ่งแนวทางที่สามารถนำมาพัฒนาสตรีชาวพุทธอีกจำนวนมากที่ยังตกอยู่ในวังวนแห่งปัญหา ที่ยังขาดพลังชีวิตให้สามารถลุกขึ้นมาสร้างศักยภาพให้กับตนเองและช่วยเสริมสร้างให้เกิดสันติสุขในจังหวัดชายแดนภาคใต้

2. ถอดบทเรียนการมีส่วนร่วมของสตรีชาวพุทธในการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ของชุมชนบ้านนอก ต.บ้านนอก อ.ปะนาเระ จ.ปัตตานี

จากการลงพื้นที่ศึกษาบริบทของพื้นที่ทำให้มองเห็นพื้นฐานของชุมชนบ้านนอกที่มีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานในการพัฒนาจิตใจของคนในชุมชนที่ยังรากลึกในวิถีชีวิตของคนในชุมชน ดังจะสังเกตได้ว่าสภาพแวดล้อมวัด อาคารบ้านเรือน วิถีคนในชุมชน ยังคงรักษารัชมชาติ สิ่งแวดล้อม ดำเนินชีวิตที่ไม่มุ่งเพื่อ

หรือฟุ่มเฟือย การทำนุบำรุงศาสนาและเป็นพุทธมามกะที่ดีของพระพุทธศาสนา การเข้าวัด ฟังธรรม ยังคงมีให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยมองว่า เป็นเหตุปัจจัยหนึ่งให้สตรีในชุมชนบ้านนอกสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างสันติสุขแม้ว่าจะมีสตรีในชุมชนบางท่านได้รับผลกระทบโดยตรง สูญเสียสามี บุคคลอันเป็นที่รัก แต่ก็สามารถฟื้นฟูเยียวยาตนเองสามารถนำความทุกข์นั้นมาสร้างพลังให้กับตนเองและชุมชน ประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มย่อย ข้อมูลที่ได้สามารถนำมาเป็นบทเรียนที่จะสะท้อนให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของสตรีชาวพุทธในชุมชนบ้านนอกต่อการเสริมสร้างสันติสุขใน จังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนี้

1) **ร่วมฟื้นฟูเยียวยาจิตใจให้กับสตรีที่ประสบทุกข์:** สตรีมีการเยียวยาตัวเอง พุดคุยระบายความรู้สึกทุกข์ใจ เศร้าเสียใจ กับเพื่อนสนิทใกล้บ้าน ซึ่งต่างฝ่ายต่างก็รู้สึกดีขึ้น ซึ่งนับว่าเป็นการเยียวยาที่สร้างพลังใจให้กันในหมู่สตรี

2) **ร่วมคิดร่วมสร้างเชื่อมั่นในสันติวิธีทำให้ชุมชนเกิดสันติสุข:** สตรีชุมชนบ้านนอกมีหลักคิดและมุมมอง ที่มีต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ในเรื่องของ การปรับตัวด้วยการเรียนรู้ในวิถีที่แตกต่างของกันและกัน การฟื้นฟูความสัมพันธ์ด้วยกิจกรรมที่นำไปสู่การสร้างสามัคคีปรองดอง การทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อลดช่องว่างของความไม่ไว้วางใจ

3) **ร่วมนำหลักธรรมมาใช้ในการพัฒนาชีวิต:** ผู้นำสตรีชาวพุทธ ได้นำหลักปฏิบัติในเรื่อง ศีล 5 มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นหลักที่ไม่ขัดข้องกับหลักปฏิบัติของศาสนาอื่น และยังได้นำมนต์หลักพรหมวิหารธรรม การสวดมนต์ทุกวันพระที่วัด และควรสวดที่บ้านทุกวัน และสร้างเงื่อนไขในการยึดโยงกับวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาในการปฏิบัติตามหลักของชาวพุทธที่ดี รวมถึงการนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ ในเรื่องความมีน้ำใจต่อกันโดยไม่แบ่งแยกศาสนาและความเชื่อ การสื่อสารที่ดี เปี่ยมไปด้วยความรัก การที่ทุกคนเสียสละออกมาทำตนให้เป็นประโยชน์ ต่อชุมชนด้วยความเสมอต้นเสมอปลาย เป็นต้นแบบที่ดีในการนำหลักอปริหานิยธรรม มาใช้ในกระบวนการบริหารจัดการชุมชน โดยการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายโดยพร้อมเพรียงกัน

4) **ร่วมขับเคลื่อนกิจกรรมชุมชนอย่างสร้างสรรค์:** ดังจะเห็นได้จากแกนนำตั้งแต่ระดับผู้ใหญ่บ้าน จนถึงคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ก็มีสัดส่วนมาจากกลุ่มสตรีเป็นส่วนใหญ่ สตรีชาวพุทธในชุมชนบ้านนอกจึงมีส่วนร่วมสำคัญในงานพัฒนาชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง การปกครอง การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม รวมถึงการบริหารจัดการชุมชนโดยใช้วิถีของพุทธสันติวิธีมาเป็นกรอบและเครื่องมือในการดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

5) **ร่วมกันแก้ปัญหา ก้าวข้ามความเห็นต่างอย่างมีพลังด้วยอปริหานิยธรรม:** สะท้อนให้เห็นจากการแสดงออกต่อกันระหว่างสมาชิกในชุมชน ตัวผู้นำ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสตรี แม้ว่าจะมีบุรุษน้อยในชุมชน แต่ในการทำงานพัฒนาชุมชน สตรีชุมชนบ้านนอกก็ได้ละเลยในการให้ความสนใจเอาใจใส่ และเปิดพื้นที่ให้ผู้ชายสามารถมีส่วนร่วมและนำศักยภาพของตนในฐานะบุรุษมาช่วยเติมเต็มให้สตรีชาวพุทธในชุมชนได้เรียนรู้และพัฒนาาร่วมกัน ด้วยหลักอปริหานิยธรรม 7 ประการ เป็นธรรมที่มีประโยชน์ก่อให้เกิดความรัก

ความสามัคคีในชุมชน อีกทั้งต้องการมีส่วนร่วมภายในชุมชน กระบวนการจัดการความขัดแย้งของสตรีชุมชน บ้านนอกด้วยการนำหลักอภิธานิธรรมมาประยุกต์ใช้ดังที่ปรากฏในแผนภาพ

6) **ร่วมรักษาวิถีแห่งความหลากหลายทางประเพณีวัฒนธรรม** ดำรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา: ในส่วนงานประเพณีวัฒนธรรมที่มีสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน ของชุมชนบ้านนอก จะมีทั้งแก่นนำที่เป็นสตรีและเป็นบุรุษที่เป็นผู้อาวุโสคอยประสานงานด้วยดีมาโดยตลอด ซึ่งเป็นที่เคารพของผู้คนในหมู่บ้าน และเป็นตัวหลักสำคัญในการประสานงานประเพณีวัฒนธรรมที่สำคัญต่างๆทั้งประเพณีแบบชาวพุทธและมุสลิม ได้แก่ การตักบาตรในวันขึ้นปีใหม่, ประเพณีรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุในวันสงกรานต์, ประเพณีทำบุญเดือนสิบ (วันสารท) ซึ่งจะเป็วันร่วมญาติ, ประเพณีลากพระในเดือนสิบเอ็ด, ประเพณีทำบุญวันวิสาขบูชา, ประเพณีทำบุญวันอาสาฬหบูชา, ประเพณีวันฮารีรายอ, ประเพณีกวนอาชुरอและประเพณีงานเมาลิต เป็นต้น

7) **ร่วมประสานใจด้วยวิธีการสื่อสารอย่าง:** ทั้งนี้จากข้อมูลที่ได้สะท้อนให้เห็นว่าไม่ว่าจะมีปัญหาใดๆ สตรีชุมชนบ้านนอก ยังคงไว้ซึ่งการเคารพ ให้เกียรติ ไม่ก้าวร้าว ใช้ถ้อยคำรุนแรง รู้จักผ่อนหนัก ผ่อนเบา การสื่อสารในชุมชนเกิดวัฒนธรรมที่เรียกว่า ปิยวาจา เมตตา สันติ ชัดเจน โปร่งใส (Choochart, 2017)

ผู้วิจัยได้พบองค์ความรู้ใหม่ เรียกว่า **Buddhist Ladys Power 4 Peace** เป็นโมเดลที่นำเสนอแนวทางที่จะพัฒนาสตรีชาวพุทธให้มีพลังในการเป็นส่วนร่วมทำให้พื้นที่ชายแดนได้เกิดสันติสุข โดยมีองค์ประกอบ 4 อย่าง เรียกว่า **L-G-S-W** ดังแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 Buddhist Ladys Power 4 Peace

จากแผนภูมิที่ 1 Buddhist Ladys Power 4 Peace สามารถอธิบายโดยสังเขปได้ดังต่อไปนี้

L = Live together with love หมายถึง **อยู่ร่วมกันด้วยความรัก** คือ การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขมีความรู้สึกที่ดีต่อกัน มีความสามัคคี และเหนียวแน่น ไม่แบ่งแยกระหว่างพุทธ-มุสลิม ทุกคนยึดส่วนรวมเป็นหลัก ทั้งนี้พลังความรักที่จะเกิดขึ้นได้นี้ต้องอาศัยธรรมะประจำตนเป็นบาทฐานในการพัฒนาตน ซึ่งจากการถอดบทเรียนสตรีชาวพุทธ ชุมชนบ้านนอกการใช้หลักธรรมในการพัฒนาตนสอดคล้องกับเสียงสะท้อนจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญอีก 4 กลุ่ม กล่าวถึงหลักธรรมที่จะช่วยเสริมสร้างพัฒนาศักยภาพสตรีชาวพุทธ คือ 1) การปฏิบัติตนให้มีศีล 5 ซึ่งมีเสียงสะท้อนจากสตรีชาวพุทธที่กล่าวถึงหลักปฏิบัติของตนที่ใช้ในการดำเนินชีวิต ศีล 5 ช่วยเสริมให้สตรีมีความงดงามทั้งภายนอกภายใน อาณิสสของศีล 5 ทำให้ลดความหวาดกลัว และทำให้เกิดความกล้าหาญ ดังเสียงสะท้อนว่า “หากเราใช้ศีลมาพัฒนาตัวเราให้ดีก็จะส่งผลให้ความสัมพันธ์กับคนรอบข้างดีขึ้นตามไปด้วย ซึ่งสามารถทำให้เกิดสันติภาพสันติสุขในชุมชนขึ้นได้จริง” (Choochart, 2017) 2) การมีพรหมวิหาร 4 คือ มองเพื่อนมนุษย์ด้วยความรัก เมตตา กรุณา และสามารถปลดปล่อยความเกลียดชังที่เกาะกินในใจด้วยการปล่อยวาง ทั้งนี้หลักการให้อภัยก็ได้ถูกกล่าวถึงในสตรีชาวพุทธที่ได้รับผลกระทบโดยตรง คือ สูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักและที่พึ่ง 3) การลดอคติ ด้วยการมองเห็นความสุขความทุกข์มีเฉกเช่นเดียวกันในความเป็นมนุษย์ การไม่เหมารวมความเกลียดชังกับเพื่อนต่างศาสนา 5) หลักสังคหวัตถุ 4 คือ การให้ การใช้วาจา การสร้างประโยชน์ และการไม่ถือตนว่าเหนือกว่า หลักธรรมนี้ช่วยเสริมให้สตรีชาวพุทธมีความนุ่มนวล แต่เข้มแข็ง และสร้างสะพานสัมพันธ์ ก่อให้เกิดความรักความสามัคคีในหมู่ศาสนาและเพื่อนต่างศาสนาให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข โดยไม่หวาดระแวงกันและกัน

G = Good economic community หมายถึง **ปากท้องอิ่ม** การรวมกลุ่มเป็นแกนนำสตรีชาวพุทธก็เพื่ออยากให้ทุกคน ทุกครอบครัวอยู่ได้ในทางเศรษฐกิจ ครอบครัวไหนมีปัญหาเรื่องรายได้สตรีก็หาทางช่วยเหลือกัน ร่วมกันหาช่องทางเพื่อนำอาชีพ และรายได้เสริมต่างๆ จากภายนอกหรือในระดับนโยบาย เข้ามาสู่ชุมชน ทั้งนี้หลักธรรมที่ช่วยเสริมให้สตรีสามารถรวมกลุ่มกันอย่างเข้มแข็งคือ หลักอปริหานิยธรรม ซึ่งสะท้อนอยู่ในวิถีของสตรีชาวพุทธชุมชนบ้านนอก ดังจะเห็นได้จากการสัมภาษณ์ แผนผังโครงสร้างของหมู่บ้านหรือชุมชนที่ชัดเจน การแสดงออกต่อกันระหว่างสมาชิกในชุมชน ตัวผู้นำ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสตรี แม้ว่าจะมีบุรุษน้อยในชุมชน แต่ในการทำงานพัฒนาชุมชน สตรีชุมชนบ้านนอกก็ได้ละเลยในการให้ความสนใจเอาใจใส่ และเปิดพื้นที่ให้ผู้ชายสามารถมีส่วนร่วมและนำศักยภาพของตนในฐานะบุรุษมาช่วยเติมเต็มให้สตรีชาวพุทธในชุมชนได้เรียนรู้และพัฒนาร่วมกัน ก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคีในชุมชน อีกทั้งการมีส่วนร่วมภายในชุมชน ทำให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองภายในชุมชน สร้างรายได้กับครอบครัวและภายในชุมชนเกิดความรักใคร่ เคารพซึ่งกันและกัน มีการให้เกียรติกันไม่ว่าศาสนาใดๆ ก็ตามสามารถอยู่ร่วมกันด้วยความเข้าใจกัน และชุมชนเกิดความสันติสุข

S = Self-sufficient หมายถึง **ยืนหยัดอยู่ได้ด้วยตนเอง** ในอนาคตชุมชนต้องสามารถอยู่ได้ด้วยตนเอง คือมีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

โดยไม่แบ่งแยกว่าเป็นพุทธหรือมุสลิม ให้มีศักยภาพ มีข้อมูลความรู้ มีความสามารถในการประกอบอาชีพ ให้มีรายได้ที่มั่นคง รวมถึงการหาแนวทางในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรม

W= World wide for peace หมายถึง **มีโลกทัศน์กว้างอย่างสันติ** คือ การหาข้อมูลความรู้ต่างๆ จากสถานการณ์ภายนอกชุมชน เพื่อนำมาสื่อสารต่อคนในชุมชน ให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงไปของสังคมโลกในปัจจุบัน เพื่อให้คนในชุมชนมีข้อมูลความรู้ในด้านต่างๆ ที่ทันการเปลี่ยนแปลง การที่ต้องส่งเสริมองค์ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสันติวิธีที่จะช่วยส่งเสริมผลักดันให้สตรีชาวพุทธมีความมั่นใจยิ่งขึ้นในการร่วมแสดงออกทางความคิดในวงสานเสวนาเพื่อสร้างสันติสุขในจังหวัดชายแดนภาคใต้

สรุป

ผลการวิจัยนี้ ทำให้เห็นว่า ภายใต้สถานการณ์ปัญหาความขัดแย้ง หรือสถานการณ์ปัญหาที่สตรีชาวพุทธได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความรุนแรงโดยตรง สตรีลุกขึ้นมาแสดงบทบาทได้อย่างเด่นชัด ไม่ว่าจะเป็นบทบาทผู้เชื่อมประสาน การเชื่อมโยงเครือข่าย การเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ Buranajaroen kij, Suwanbubbha & Yim Yong (2017) ที่พบว่า ผู้หญิงมีบทบาทในการเยียวยาบาดแผลทางกายและทางจิตใจของผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความรุนแรงเมื่อปี 2547 รวมทั้งการเยียวยาความสัมพันธ์ของผู้คนกลุ่มต่างๆ ในชุมชนเพราะผู้หญิงมีความใกล้ชิดกับครอบครัวและชุมชน โดยสตรีได้ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาเป็นแนวคิดเกี่ยวกับการเสริมสร้างชุมชนสันติสุข ตามแนวทางพุทธสันติวิธี เช่น นำหลักศีล 5 มาเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อน การใช้หลักคิด เน้นคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Wattanapradith (2013) ที่พบว่า หลักศีล 5 มีความสำคัญต่อบุคคลและสังคม เป็นพื้นฐานการพัฒนาตนเองให้พบกับความสุขสงบเย็น เข้าถึงการดับทุกข์ และเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้เกิดความสามัคคี ในหมู่ชน เกิดความรักใคร่ปรองดอง อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข เห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Buanoi (2015) พบว่า การใช้หลักศาสนาขึ้นำทำให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคม ดังนั้นการสร้างความรู้ความเข้าใจในหลักศาสนาอย่างถูกต้องแก่ประชาชน การเปิดโอกาสให้คนในชุมชนไม่ว่าจะมีความเชื่อความศรัทธาที่ต่างกันได้มีเวทีในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ได้รับรู้และเกิดความเข้าใจข้อมูลที่ถูกต้องตามหลักคำสอนของศาสนาซึ่งกันและกัน จะเป็นการเสริมสร้างการดำรงคุณธรรม จริยธรรม และการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขในสังคม ผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ยังพบว่า ความคิดความเชื่อทางศาสนาไม่เป็นอุปสรรคของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของชุมชนเลย ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Khammung (2014) ที่พบว่า ท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบ ที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ จุดแข็งที่ทำให้ชาวบ้านยืนหยัดอยู่ด้วยรอยยิ้มและดำเนินชีวิตประจำวันอย่างปกติสุขอยู่ได้นั้น เนื่องจากเป็นชุมชนที่ไม่มีการแบ่งแยกศาสนา และเลือกอยู่ร่วมกันเสมือนญาติพี่น้อง

นอกจากนี้การส่งเสริมโลกทัศน์กว้างอย่างสันติ นับว่าเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะต้องส่งเสริมให้กับชุมชนควบคู่กับการมีหลักธรรมในการดำเนินชีวิต หากเปรียบธรรมะจากความศรัทธาในศาสนาเป็นหัวใจและ

เส้นเลือดที่คอยนำพามนุษย์ให้ดำรงชีวิตอยู่และเป็นเข็มทิศกำกับการกระทำของมนุษย์ให้อยู่ในวิถีที่ตรงไปเพื่อให้เข้าถึงสันติสุข กระบวนการสันติวิธีก็เปรียบเสมือนกับระบบกลไกป้องกันตนเองของมนุษย์หรือภูมิคุ้มกันทางมนุษยหรือทางเชื้อโรค ที่ช่วยประคับประคองมนุษย์ในการปรับตัวและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติสุข ดังนั้นหากสตรีชาวพุทธได้รับการส่งเสริมในหลักการสำคัญดังกล่าวย่อมจะช่วยให้สตรีชาวพุทธมีพลังที่เข้มแข็งเป็นที่พึ่งให้กับตนเองและกับสังคมชุมชนและประเทศชาติ

กล่าวได้ว่า จากเหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้และในพื้นที่ชุมชนบ้านนอก ต.บ้านนอก อ.ปะนาเระ จ.ปัตตานี เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญ นำมาสู่การทำงานของกลุ่มสตรีซึ่งมีจุดหมายร่วมกันคือต้องการให้เกิดสันติสุขในสามจังหวัดชายแดนใต้ โดยเริ่มจากการทำพื้นที่ชุมชนของตัวเองให้เป็นต้นแบบของการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์

ผู้วิจัยพบว่า ภายใต้สถานการณ์ปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรง สตรีสามารถเป็นคนกลางที่ทำให้สถานการณ์มีความทุเลาเบาบางลงได้ หากแต่ควรต้องมีการส่งเสริมสนับสนุนศักยภาพของสตรีให้มีข้อมูลองค์ความรู้และมีทักษะในเรื่องนั้นๆมากยิ่งขึ้น ในเชิงนโยบายต้องสร้างความรู้ความเข้าใจ และทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับสิทธิสตรี สิทธิการยอมรับ ความเสมอภาค สร้างพื้นที่การมีส่วนร่วมและเพิ่มโอกาส ทางสังคมให้กับสตรี โดยเฉพาะสตรีชาวพุทธซึ่งถือได้ว่าเป็นประชากรกลุ่มน้อย ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ควรส่งเสริม สนับสนุนการทำงานของสตรีให้เข้าไปมีส่วนร่วม ในกระบวนการเจรจาสร้างสันติภาพที่กำลังจะเกิดขึ้น ทั้งนี้เพราะความเป็นสตรีเพศ จะส่งผลต่อการเจรจาประนีประนอม ซึ่งจะนำมาสู่การสร้างความรู้ความเข้าใจและแสวงหาทางออกจากความขัดแย้งโดยสันติวิธีได้

2. ข้อเสนอในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรนำโมเดลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ไปสร้างและพัฒนาในรูปแบบหรือหลักสูตรในการพัฒนาศักยภาพของสตรีชาวพุทธตามแนวทางพุทธสันติวิธี ซึ่งสามารถจะใช้เป็นโมเดลนำร่องในการพัฒนาศักยภาพสตรีชาวพุทธในการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างชุมชนสันติสุขในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้สืบต่อไป

References

- Buranajaroenkij, D., Suwanbubbha, P. & Yimyong, M. (2017). Women at a Periphery of the Deep South Peace Process: A perspective of Female Victims of Violent Conflict. *Journal of MCU Peace Studies*. (5) 1, 25.
- Buanoi, C. (2015). *Religious way for peace in Community of Songkhla*. Songkhla Provincial Public Relations Office. Retrieved September 12, 2017, from: <http://talung.gimyong.com/index.php?topic=355015.0>.
- Citnirat, N. Makchuchit, K. & Wangshaphan, K. (2015). Southern man and woman: Covered with Delusion and Passing through. *Parichart Journal of Thaksin University*. (27) 2, 13
- Cultural Foundation (CrCF). Network to promote rights and access to justice. (2017). *Report of Children and Women situation in Southern Border Provinces*. Retrieved September 27, 2017, from: <http://www.deepsouthwatch.org/node/5334>.
- Choochart, S. (2017). Headman Moo 3. *Interview*. September 20
- Fuakeaw, Y. (2017). Buddhist Network for Peace. *Interview*. September 22
- Juilamphen, W. (2015). *Academic Focus The process for peace in the southern provinces Comparative Study of the case of Mindanao the Philippines*. Retrieved September 3, 2017, from: http://library2.parliament.go.th/ejournal/content_af/2558/may2558-1.pdf.
- Krungthep Thurakit. (2014). *Women: victims of violence from the city to the southern border*. Retrieved September 27, 2017, from: <http://www.KrungthepThurakit.com/news/detail/565727>.
- Khammung, P. (2014). *Three Good Model of Saikhaw Village in Southern border prototype community*. Public Relations Office Nan Province. Retrieved September 12, 2017, from: http://pr.prd.go.th/nan/ewt_news.php?nid=2433&filename=index.
- Plumcai, S. & Sankharat, U. (2015). Woman and Peace-building in Southern Territories. *Journal of the Humanities and Social Sciences Thaksin University*. (10) 1, 228-290.
- Sirirat, B. (2016). *The character of Visakha to strengthen peace in society under Four kinds of Sanghavatthu*. M.A. Thesis Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Srisuk, B. (2017). Affected person Foundation Songkhla Province. *Interview*. September 23

Sukhsuphan, S. (2017). Southern Region Research Coordinator. *Interview*. September 22

Wattanapradith, K. (2013). *The Process for Creating Motivation to Observe the Five Precepts for The Leaders*. Ph.D. Thesis Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Watson Andaya, B. (2002). Localizing the Universal: Women Motherhood and the Appeal of Early Theravada Buddhism. *Journal of Southeast Asian Studies*. (33) 2, 8